

Mit møde med Leif Kayser

af Erling Elmark Rasmussen, 1. april 2017

I april måned 1963 ringede sognepræsten, pastor Geertz-Hansen, fra den katolske domkirke, Sankt Ansgars Kirke, og spurgte mig, om jeg 1. maj havde lyst til at begynde jobbet som kantor og organist i Sankt Ansgars Kirke. Bernhard Lewkovitch var lige holdt op.

Jeg svarede, at det ville være et ønskejob om nogle år, men at jeg på det tidspunkt slet ikke følte mig kvalificeret. Jeg var dengang førsteårs musikstuderende på universitetet, og jeg havde været katolik mindre end et år, så mit kendskab til liturgi og repertoire var meget begrænset.

Under organist John S. Lundorfs sygdom havde jeg vikarieret i den katolske kirke på Nørrebro, Sakramentskirken, og det var ham, der havde anbefalet mig.

Pastor Geertz-Hansen foreslog, at jeg skulle prøveansættes i tre måneder, og så kunne begge parter se, hvad der derefter skulle ske. Jeg begyndte – og blev i stillingen i 17 år. Havde jeg vidst, at Leif Kayser var kirkens anden præst, og havde jeg vidst, hvilken kapacitet han var, havde jeg aldrig turdet sige ja. Men jeg var på det tidspunkt så grøn, at jeg ikke engang havde hørt om Leif Kayser.

Fra maj 1963 og nogle år frem kom jeg tæt på Leif Kayser. Det var ham, der efter de tre måneders prøveforløb sagde god for mig, og det er jeg stadig stolt af.

Leif Kayser havde et gehør som Heimdal, der kunne høre græsset gro.

Han kunne høre enhver fingersætning, og han registrerede hver eneste lille fejl, men da han ikke var ude på at såre mig, fortalte han heldigvis ikke altid, hvad han hørte.

Han havde det med at lave alternative harmoniseringer af salmemelodierne, og undertiden fik jeg ikke mulighed for at indøve dem, da han stak mig dem lige inden messen.

Så konstaterede han bagefter med sin sarte røst, at der manglede et par toner.

En dag syntes jeg at have fået alle tonerne med og sagde stolt: ”Pastor Kayser, i dag var alle noderne der”, hvortil han replicerede: ”Og et par stykker, der ikke stod der!”

Engang havde jeg under en messe spillet et stykke nyere musik og konstaterede selv, at jeg i pedalet kom til at spille *e* i stedet for *eis*. Efter messen spurgte Leif Kayser: ”Stod der ikke *eis* i noderne?” Jo, det måtte jeg indrømme, ”kender De da stykket, pastor Kayser?”. ”Nej, men uden *eis* giver det jo slet ingen mening!”

Til et bryllup var jeg blevet bedt om at spille ritornellen til *Bachs Es-dur præludium*, og Kaysers eneste kommentar var: ”Jo, man kunne da høre, at det var den!” Om det var ros eller hård kritik, kan man tolke, som man vil – det var nu nok det sidste.

I den tid Leif Kayser stadig var præst, kom han af og til op til orglet og bad om at få lov til at spille til en salme. Det fik han selvfølgelig lov til, og så kom der de mærkværdigste udsættelser ud af det. Sangen forstummede, men det var interessant at høre på. Jeg husker særligt engang, at han spillede ”Den yndigste rose er funden”, hvor der kun kom en akkord på alle de ubetonede stavelser. DEN

ynDIGste roSE er funDEN.

En søndag ville han spille orgel under kommunionen. ”Skal jeg ikke lave lidt øregas?” var hans måde at udtrykke sit ønske på, og så improviserede han, mens vi andre blot kunne stå og se beundrende til.

Leif Kayser var utrolig dygtig på næsten alle områder. Han var en perfektionist. Der måtte ikke være en eneste fejl i noget som helst. Engang var han næsten utrøstelig, fordi han i en tekst på italiensk var kommet til at lave en stavfejl: han havde skrevet et c i stedet for et z.

Når jeg besøgte ham i hans lejlighed i kirken i Bredgade, talte vi som regel mest om musik.

Han fortalte mig, at han engang spillede orgelstemmen til et kompliceret korværk af Kodaly, og før den afsluttende del var der en passage for koret a cappella. Koret sank en halv tone, og hvad gør man så? Der er ikke andet at gøre end at transponere resten en halv tone ned, og det gjorde Kayser så let som at klø sig i nakken.

Engang talte vi om Mozart, og jeg udtrykte min store beundring for historien om, at Mozart som barn gik hjem og skrev hele Allegris *Miserere* af efter kun at have hørt det én gang. Det imponerede nu ikke Kayser for ”den indeholder jo repetitioner.”

Han havde selv, fortalte han mig, nedskrevet *Sjostakovitch´ 5. symfoni* efter at have hørt den to gange. ”Første gang skriver man skitser og notater – anden gang sætter man det på plads!”

Engang talte vi om Stravinskys ”*Le Sacre du Printemps*”. Jeg mente, at det måtte være meget svært at dirigere med de komplicerede takskift. ”Dem skal man ikke tænke på”, sagde Kayser, ”man skal bare have musikken inde i sig!” Ja, tak, det bliver det ikke nemmere af for os almindelige mennesker. I øvrigt, sagde Kayser, noterede Stravinsky de forskellige takskift på en uhensigtsmæssig måde, og at han selv havde skrevet partituret ud med en anden notation.

Da musikken fyldte umådelig meget i hans liv, fik han tilladelse til at fratræde som præst uden at bryde med den katolske kirke. En dag fik jeg besøg af førortalte John S. Lundorf. ”Du kan ikke gætte, hvis bryllup jeg i dag har spillet til”, sagde han, og det kunne jeg selvfølgelig ikke. ”Leif Kaysers” kunne han så oplyse.

Efter mange års virke som katolsk præst fik Leif Kayser ikke blot kirkens tilladelse til at trække sig tilbage som præst, men også kirkens velsignelse til at gifte sig. Han tabte ikke troen, men gik til messe hver søndag, så længe det var muligt for ham.

Når jeg en sjælden gang vikarierede i Jesu Hjerter Kirke i Stenosgade, vidste jeg, at Kayser ville være at finde i kirken. Det var så med den største koncentration og nervøsitet, at jeg blev nødt at røre tangenterne.

Som lærer på Christianshavns Gymnasium havde jeg en kollega Michael Habart, som på det tidspunkt gik til undervisning i teori hos Kayser på konservatoriet. Han var dybt imponeret over Kaysers overlegenhed på alle punkter, og han fortalte mig, at Kayser under en gennemgang af ”*Espansiva*” havde påvist 88 fejl i partituret. ”Hvad med at udgive disse rettelser?” ”Åh nej, for så skal jeg jo først til at studere symfonien!”

En lille anekdote, som jeg har hørt uden selv at have andel i:

Flemming Dreisig skulle engang i Helligåndskirken spille et stykke af Kayser. Inden koncerten går i gang, ser Flemming, at Kayser er til stede blandt publikum, og da han kender ham og hans smag, vil han lige spørge om lov til at benytte orglets 32-fod i pedalet. Kayser kigger på Flemming og siger kun ét ord: "Ølkusk!" Det må nok opfattes som et afslag på forespørgslen.

En anden af slagsen er denne gamle:

Inden for musikken var Leif Kayser uddannet i mange discipliner bl.a. som janitshar.

Som ung præst spillede han pauker til en koncert. Ved en af prøverne stod han i sin præstekjole, da dirigenten slog af og irettesatte Kayser: "Paukerne kom for tidligt!" Kayser svarede: "Lyden kom ikke fra mig" og pegede op mod himlen "det var min chef!" Det havde netop lige tordnet.

Min søn, pianisten og organisten Bjørn Rasmussen, spillede til sin debutkoncert april 1999 i Vor Frelses Kirke Leif Kaysers "*Toccata sopra Ave Maria*", og Kayser ville komme for at høre det. Nu skete der det uheldige den aften, at et sportsarrangement forstyrrede busdriften, så Kayser stod så længe på Rådhuspladsen og ventede på bussen, at stykket var blevet spillet, da han endelig nåede frem. Kayser nåede kun at høre et stykke af Max Reger – en komponist, han ikke brød sig om. Efter koncerten ønskede Kayser, at hans stykke blev spillet igen, men det ønske kunne ikke opfyldes.

Hvorfor tog Kayser ikke bare en taxa? Han var yderst sparsommelig, selv om han ikke var fattig. Men selv de alldygtigste kan mangle sansen for noget praktisk. Organist Knud-Erik Kengen, som kendte Kayser særdeles godt, fortæller, at Kayser efterlod en formue efter sin død, og da han ingen arvinger havde og ikke havde skrevet testamente, snupede staten det hele. Mange gode formål kunne være tilgodeset: katolske kirker kunne fx have haft godt af en lille sum til orglers vedligeholdelse.

Nu er Kayser der ikke mere, og det kan måske få flere til at turde spille hans musik.

Mens han var overbærende over for amatørers præstationer, var han en hård dommer over for de professionelle, og det betød, at mange dirigenter og instrumentalister ikke vovede at gå i gang med hans værker. Nu kan de komme frit frem, hvis de ellers er dygtige nok, for Kaysers musik er ikke for begyndere.